

A visszaszolgáltatás nehézségei

Kovács Ágnes: A hajlított kalap. Elhurcolt magyar műkincsek

SINKÓ ISTVÁN

Noran Libro, 2018, Budapest, 281 oldal, 3400 forint

Visszaadni sem könnyű. Talán ez lehetne a summázata Kovács Ágnes hiánypótló könyvének. A szerző évtizedes kutatómunkával járt utána a második világháború során elrabolt állami és privát képző- és iparművészeti gyűjtemények sorsának. Korábban részismeretekkel bírtunk e tárgykörből; talán Mrávik László publikált legtöbbször a kalandos sorsú műtárgyak történetéből. Most Kovács Ágnes révén nem csupán a hazai, de az európai szellemi vagyon háborús kárait, viszontagságos útjait és pusztulásuk vagy épp megkerülésük történetét kísérhetjük nyomon.

Nemcsak a könyveknek, hanem minden más szellemi terméknek, így a képeknek, szobroknak, műemlékeknek is megvan a maguk sorsa. Ebbe a sajátos fátumba enged bepillantást a szerző. A könyv elsősorban a Magyarországról elhurcolt műkincsek (és kiemelten a magyar koronázási ékszerek) kalandos útját ismerteti behatóan, de a könyv első részében a második világháborús német zsákmányolási szisztémát, annak mechanizmusát, a benne részt vevő, irányító személyek sorsát is tárgyalja. Mindenekelőtt azonban magának az „államilag vezérelt” műkincsfosztogatásnak, rablásnak a történeti példájaként a napóleoni hódítások nyomán Franciaországba

áramló kulturális értékek szervezett válogatásáról, elhelyezéséről kapunk érdekes, új megközelítésű képet.

Kovács Ágnes végzettségét tekintve művészettörténész, ám történészi, oknyomozó riporterri erényekkel is megáldott szerző. Úgy mélyed el témájában, annyiféle információt, politikai-történeti összefüggést tár fel – különösen a könyve második fejezetében a III. Birodalomnak az európai frontokon történő műkincsszerző akcióiról –, hogy egyben a második világháború eseményeinek is részesei leszünk.

Fontos területe a kötet anyagának az amerikai hadsereg Münchenben kialakított Collecting Pointnak, a visszaszerezett gyűjtemények szortírozására, állagmegóvására és feldolgozására kialakított központjának részletes leírása. Kovács nem sajnál oldalakat idézni érdekes történetekből, visszaemlékezésekből. Így kerekedik ki többek közt a magyar koronázási ékszerek, maga a korona (amerikai fedőnevéen a „hajlított kalap”) regényes és elképesztő útja Szentgotthárdtól Mattseeig, majd a müncheni központig.

Kovács egy-egy esemény, részlet kapcsán visszatér az előzőekben már tárgyalt momentumokhoz, ez néha nehezíti az olvasás gördülékenységét. Ugyanakkor minuciózusan deríti fel a magyar műkincsek útját a végső, 1947-es visszazállításig, és az abban közreműködő személyek szerepét, munkásságát igen árnyaltan, minden elfogultság nélkül tárgyalja – így a Szépművészeti Múzeum utolsó háborús igazgatójának, Csánky Dénesnek a minden irányban való megfelelési kényszeréből adódó tehetetlenségét, majd az amerikaiak által foglalkoztatott Bogay Tamás szerepét a visszaszolgáltatás mechanizmusában. A könyv hatalmas lábjegyzetanyaga mellett a Függelékben izgalmas olvasmányokat kínál a szervezetek, intézmények közti levelezésből, műtárgyleírásokból.

Hézagpótló, nem csak szakemberek számára íródott, élvezetes könyvet forgathat az olvasó Kovács Ágnes révén, s elgondolkodhat: mikor válik a műalkotás egyszerű tárggyá, s hogyan változhat újra vissza állami jelképpé, nemzeti örökséggé?